

Biblioteka
POLYPHONIA

Urednik
Dejan Aničić

Original Title:

Josef Winkler

Das Zöglingsheft des Jean Genet

© Suhrkamp 1992.

© of the translation: S. Fischer Foundation

by order of TRADUKI

traduki

Објављивање овог дела подржао је ТРАДУКИ, књижевна мрежа коју чине Савезно министарство за Европу, интеграције и међународне послове Републике Аустрије, Министарство иностраних послова Савезне Републике Немачке, Швајцарска фондација за културу „Про Хелвечија“, „КултурКонтакт Аустрија“ (по налогу Уреда савезног канцелара Републике Аустрије), Гете институт, Јавна агенција за књигу Републике Словеније (ЈАК), Министарство културе Републике Хрватске, Ресор за културу Владе Кнежевине Лихтенштајн, Фондација за културу Лихтенштајна, Министарство културе Републике Албаније, Министарство културе и информисања Републике Србије, Министарство културе Републике Румуније, Министарство културе Црне Горе и Фондација „С. Фишер“.

Jozef Vinkler

Zapisi pitomca Žana Ženea

Prevod sa nemačkog
Paola Petrić

KARPOS
2016

SADRŽAJ

1. POGLAVLJE	
Pogreb – potrebni su venci	11
2. POGLAVLJE	
Pevci crkvenog hora koji njišu na vetru kadionice prekrivene zelenom patinom	17
3. POGLAVLJE	
A moja je duboka čežnja da budem nečovečan	27
4. POGLAVLJE	
Snežna oluja koja lopovu pomaže da pobjegne	33
5. POGLAVLJE	
Jedini način da izmaknete užasavanju od užasavanja jeste da mu se prepustite	38
6. POGLAVLJE	
U sebi nosim klanicu o kojoj će poezija morati da progovori	44
7. POGLAVLJE	
Sasvim kratak članak, na lošoj hartiji, neka vrsta sivog pepela	48
8. POGLAVLJE	
Lanci robova na galijama su govorili: Loza. Koje grožđe je nosila?	50
9. POGLAVLJE	
Prema tome, ako više ne bih želeo da pišem, ja bih „doslovno“ umro	54

10. POGLAVLJE	
Tako dugo sam goreo, goreo od usijane mržnje, da sam se pretvorio u pepeo	59
11. POGLAVLJE	
Čuo sam kas konja koji su vukli kola što će pogubljenog prevesti do malog groblja	63
12. POGLAVLJE	
Dva anđela, zamorena letenjem, koja su sletela na telegrafski stub	69
13. POGLAVLJE	
I to je zapravo svetost, koja je život po Nebu, uprkos Bogu	72
14. POGLAVLJE	
Govorim o zemlji kojoj je skinuta koža sa leđa	76
15. POGLAVLJE	
Konj koji je vukao mrtvačka kola se umorio. Dva horska dečaka, od kojih jedan u ruci drži lepezu od tamjana, tajno zviždukaju šlager	87
Spisak literature	89

„Sanduk je bio odnet u crnu močvaru odakle se vadilo lekovito tresetište za banje. Sada je sanduk bio potopljen u močvaru i to na njenom najdubljem mestu, zatrpan kamenjem i još jednom preliven krečnom lužinom. Odlučnije i preciznije nije moglo da se postupi sa zaraznim dečjim lešom.“

Nikolaj Ljeskov (Nikolai Lesskow),
Povodom Krojcerove sonate

„Zbog toga je došlo do svađe između medicinske sestre i Garija. Htela je da mu stavi toplomer. Gari joj ga je uzeo iz ruke, olizao ga i pažljivo i nespretno ga je stavio prijatelju tražeći prstima otvor. Sestra bi upotrebila vazelin – sem toga sa zavišću je primetila da se ljubavnik gurao da obavi ovaj zadatak, bez dopuštenja.“

Hans Heni Jan (Hans Henny Jahnn), *Mlade duše*

„Hrist je usled svojih predrasuda prema požudi i patnji bezosećajniji od najokrutnijeg čoveka.“

Marsel Žuando (Marcel Jouhandeau), *Erotologija*

Na početku novog doba babice su često prerezivale novorođenčetu noktima žilu ispod jezika. Tit Livije je pisao o tome kako je u Umbriji pronađen dvanaestogodišnji hermafrodit i da je bilo naređeno da se ovo čudovište odmah skloni sa područja Rima i ubije. Nekog drugog hermafrodita koji je takođe bio proglašen užasnim i odvratnim monstroom, živog su stavili u kutiju i bacili na otvoreno more. Milanski episkop Amvrosije koji je umro 397. godine, legao je, moleći se, na telo obamrlog dečaka i povratio ga u život. Sledeći ovaj primer, prelati u svetlucavim sveštenečkim odorama su usmrtili bezbroj bolesne dece.

1. POGLAVLJE

Pogreb – potrebni su venci

Cilj ovog našeg čina je lep pogreb, jedan svečani ukop. To je, u najtačnijem smislu te reči, naše najvažnije delo i da budemo iskreni, vrhunac našeg života. Mora se umreti u apoteozu i uopšte nije važno, da li ću pre ili posle moje smrti spoznati slavu, kada samo znam da je ona neizbežna i da je ona neizbežna čim sklopim ugovor sa mojim pogrebnim preduzećem koje će preuzeti da ispuni moju sudbinu, da je okonča. Žan Žene je umro 15. aprila 1986. godine od raka grla u jednom malom hotelu u južnom delu Pariza. Zahvaljujući intervencijama francuskog ministra spoljnih poslova Rolana Dime, koji je bio i Ženeov advokat, njegov leš je mogao da bude prenesen u Maroko. Njegovi posmrtni ostaci pohranjeni su na zatvorenom hrišćanskom, španskom vojnom groblju u Larahi (Larache). Žan Žene je sahranjen među vojnicima španske legije u muslimanskoj zemlji deset dana nakon smrti, 25. aprila 1986. godine, u prisustvu nekoliko ljudi, među kojima su bili Klod Galimar, Mohamed el Katrani i Džeki Malja (Jacky Maglia). Žene je za svog prijatelja Mohameda el Katranija i njegovog sina Azedina (Azzedine) sagradio kuću u Larahi. Sa jednog prozora je mogao da gleda na zapušteno špansko vojno groblje i na more. Jednom kada je bio u poseti kod Mohameda el Katranija, rekao je da bi želeo da bude sahranjen na ovom groblju. Ubrzo nakon smrti Žana Ženea, Mohamed al Katrani je poginuo u saobraćajnoj nesreći. Žene je svoje nasledstvo ostavio deci svojih prijatelja, Džekiju Malji, usvojenom sinu Lisjena Senemona (Lucien Sénémand) koji je poznat iz romana *Dnevnik lopova* i Azedinu, sinu Mohameda el Katranija. Džeki Malja je bio vozač trkačkog automobila i Žene mu je kupio prvi automobil. Nakon jedne teške saobraćajne nesreće Malja je morao da odustane od automobilskih trka. Iako je posedovao mnogo kuća koje su bile građene po njegovim planovima, Žene je, svaki put kada bi bio u gradu u kome je imao kuću, radije boravio u hotelu. Žene je dugo zarađivao tako što je svoje rukopise ručno

umnožavao ili je davao drugima da to učine i prodavao ih je nekolicini bogataša kao jedine originalne primerke.

Mohamed Šukri (Mohamed Choukri), dečak koji je svoje-
vremeno lutao ulicama Tangera, nepismen do svoje dvadesete
godine života, a koji je kasnije napisao roman *Goli hleb*, upoznao
je Ženea u avgustu 1968. u kafeu Central u Tangeru. Šukrijev ta-
dašnji saputnik, Belgijanac, potapšao ga je po ramenu i rekao:
Gledaj, evo stiže najpoznatiji čovek na svetu! – Ko je on? – To je
Žan Žene. – Belgijanac je odvratio Šukrija koji je već bio čuo za
Ženea, ali ga nije čitao, da mu se obrati. Može se desiti da će te
prijateljski pozdraviti, ali se isto tako može desiti i da će te udari-
ti! Na kraju su se Šukri i Žene često sretali i dugo su razgovarali.
Ponekad je, pričao je Mohamed Šukri, Žene bio vrlo otvoren i
ljubazan, dugo bi govorio, ali bi onda često bio sasvim zatvoren i
sedeo bi tužan i ćutao satima. Ženeovo ćutanje je po Šukriju bilo
nešto strašno. Ne možeš ni da zamisliš kako je nepodnošljivo
bilo njegovo ćutanje i koliko je duboka bila njegova tuga! Jed-
nom ga je pitao, zašto si tako tužan, Žan? Žene je odgovorio –
Uvek sam tužan i znam zašto! Inače, ništa više ne bi rekao. *Kada
sam ponovo video Koloniju, trava je bila izrasla između kamenja,
trnje se mešalo s lišćem na prozorima koje su toliki pitomci pre-
skakali, uzjahivali dižući butine pod pravim uglom. Karoi su bili
porazbijani, laste su se gnezdile u unutrašnjosti zgrade, a pokri-
veno i mračno stepenište, koje nam je omogućilo da razmenimo
toliko poljubaca i milovanja, urušilo se. Od samo jednog pogleda
na te ruševine, tuga moje duše nikada se neće zalečiti. Išao sam
polako, i nisam čuo ništa osim krikova nekih ptica. Našao sam
samo jedan leš. Sada znam da je moja mladost mrtva.* Žene je
izbegavao čest kontakt sa intelektualcima i piscima, odbijao je
da, kako bi rekao, bude odveden na „groblje pisaca“. Živeo je,
ukoliko bi uopšte bio u zajednici, sa jednostavnim ljudima i ot-
padnicima iz društva. Nekom prilikom se, pričao je Mohamed
Šukri, Žene baš prehladio i otišli su zajedno u dežurnu apoteku
u Tangeru da kupe lekove. Na povratku su videli dete uvijeno u
krpe kako spava uz neki zid. Žene se približio detetu i ne rekavši
ništa stavio mu je nekoliko novčanica pod glavu. Nekih pola go-
dine pre svoje smrti ostavio je marokanskom piscu, Mohamedu
Šukriju u restoranu Negresko u Tangeru, gde ga je čekao, čašu

vina i „Francuske večernje novosti“. To je bio, kako kaže Šukri, njegov poslednji poklon. *„Znam da će umreti“ bio je izraz istrgnut iz neke knjige, koji je pomogao da leti, izraz koji je krvario kao krilo vrapčića (ili anđela, ako ovaj može skerletno da krvari), a koji je užasno promrmljala junakinja iz onog, na suđera-stom papiru i sitnim slovima štampanog, trivijalnog romana – takva je, kažu, savest razvratne gospode koja izopačavaju decu. „Opa, gospodine! Ostanite među živima, gospodine!“ Ispravno. Čovek mora da ostane među živima. Nadzornik pogrebne povorke je nosio kratke pantalone, crne čarape, crni sako, crne lakirane cipele i štap sa drškom od slonovače koji je bio obavijen crnim konopcem sa svilenom resom. Svirao je harmonijum. Tek kasnije, u njegovim poznim godinama i građansko društvo je počelo da se divi otpadniku Žan Ženeu koji je prezirao njihove vrednosti. U novembru 1983, tačno tri godine pred njegovu smrt, dodeljena mu je „Velika nacionalna nagrada“ (Grand Prix National), najviše francusko odlikovanje. Kada se 1980. slavio 300. rođendan „Francuskog teatra“ (Comédie Française), direkcija je odlučila da uvrsti i Ženea u program. No, Žene koji je tada imao već preko sedamdeset godina, to je odbio. Pozorište je svečanost koja se slavi na kraju dana, najozbiljnije, nešto što je vrlo blizu našem pogrebu. Tek povodom svog rođendana, kratko pred smrt, Žene koji je u međuvremenu odlikovan ordenom Francuske legije časti, dozvolio je „Francuskom teatru“ izvođenje njegovog pozorišnog komada *Balkon*. Delo umetnika bi, mislio je Žene, moralo da govori samo za sebe, a umetnik bi trebalo da se povuče iza svog dela. Na pitanje šta je njegov životni cilj, Žene je odgovarao: „Biti zaboravljen!“ ... kada bi čučeci na uličnom nasipu ispisivao prstima svoje ime u prašini i pri tome doživljavao neobični užitek koji je bez sumnje poticao od somotski mekog svojstva prašine i krivudavih slovnih linija – osećaj koji je obuzimao celo njegovo telo, tako da je osećao kako mu srce treperi, i skoro imao želju da se preko traga svog imena baci u prašinu i da tamo zaspi, bez obzira na vozila koja su se približavala: ipak se zadovoljio time što je izbrisao slova prešavši nežno raširenim prstima preko tla i ravnajući nestalne nasipe prašine svog imena.*

„Ali, nećete se valjda ubiti u samrtničkoj postelji Žana Ženea?“, pitao me je slikar dok sam mu tokom jednog telefonskog

poziva iz Pariza govorio da bih pokušao da prenoćim u Ženeovoj samrtničkoj postelji. Pre nego što sam spustio slušalicu, još jednom je povikao: „Obećajte mi da se nećete ubiti u Ženeovoj samrtničkoj postelji!“ Diplomatinja ambasade Austrije u Parizu koju sam istog dana posetio i zamolio da nazove hotel Rubens i da pita da li su posetioci Ajfelovog tornja zaista napuštali sobu 59, odgovorila mi je da se ne usuđuje da pozove, jer, ako bih se ubio u Ženeovoj sobi, ambasada bi bila upletena u tu priču. Pitao sam direktorku hotela da li su izmenili sobu od Ženeove smrti. Može biti, rekla je, da je neki prekrivač slučajno promenjen, ali je inače sve drugo ostalo kao što je i bilo. Poslednjih dana svog boravka u Parizu, Žene je živio uglavnom u ovoj sobi. Žene se u Parizu družio uglavnom sa Džekijem Maljom, sa kojim bi u podne ručavao u pivnici na Aveniji Gobelina i koji je Ženeu, kratko pred smrt, kada zbog raka grla nije mogao da napušta sobu, donosio ručak svakog dana u hotelsku sobu. Žene je, po rečima direktorke hotela, bio često neobrijan i obučen kao lualica, ali je uvek bio učitiv i ljubazan. Kada sam je pitao da li bi i mladiće odvodio u sobu, klimnula je glavom. Na pitanje, da li je videla njegov leš u sobi 59, takođe je klimnula glavom i pokazala mi isečke iz novina koji su bili objavljeni povodom njegove smrti. U dnevnim novinama *Liberasion* je 16. aprila 1986. objavljeno devet stranica povodom smrti Žana Ženea. Kod izdavačke kuće Galimar sam našao časopis *Baraka* iz maja meseca 1986. u kome se o Ženeu piše na jedanaest stranica i sa fotografijama u boji koje prikazuju Ženea ispred njegove kuće u Lahahi. Žene sedi na hoklici tokom užine sa Mohamedom el Katranijem i njegovom sinom Azedinom. Čaša vode na stolu, tanjir sa šunkom i crnim maslinama i limenka nes kafe pored tegle meda.

U hotelu Rubens sam uzeo ključ od sobe i otišao na četvrti sprat u sobu 59. Vrata od sobe su zapinjala prilikom otvaranja i zatvaranja. Na stočiću do zida se nalazila lampa, a ispred toga dve fotelje koje su me podsećale na seoske, kuhinjske fotelje u kući mojih roditelja. Kroz visoki prozor dnevna svetlost je obasjavala sivi tepison koji je na nekoliko mesta bio progoreo od cigareta. U ormaru je visilo nekoliko crnih plastičnih vešalica za odeću. Iza kreveta, dva stepenika više, nalazilo se kupatilo koje je svetlije od spavaće sobe. Uzidana kada za kupanje, lavabo i WC

šolja. U sobi koja izlazi na unutrašnje dvorište, ne čuje se ulična buka, samo lepršanje golubova dok lete sa krovova i iz dvorišta, i nestaju u golubarnicima. Na susednim prozorima sam viđao s vremena na vreme obrise nekog hotelskog gosta. Pomerio sam ormar ne bih li našao neku žiletom ili čiodom urezanu reč, ali nijednu nisam našao. *Osetio je potrebu da pre nego što umre kaže neku lepu reč – i samo ćutanje može tada da bude lepa reč – rečenica koja je opisivala njegov život, kraljevski ga zaokružila bila je: „Takav je život.“* Na malom hotelskom stolu nalazila se pepeljara sa nalepnicom na kojoj je bio Ajfelov toranj. Ta slika Ajfelovog tornja je svakodnevno bila zatrpavana pikavcima i pepelom. Pepeljara bi bila prepuna pikavaca, pričala je direktorka hotela.

Nakon ovog prvog razgledanja napustio sam hotel Rubens i otišao u pivnicu tapaciranu crvenim plišom koja se nalazila iza ugla i u kojoj bi Žene ujutro pio kafu sa mlekom. Često bi ručavao ribu list na žaru i popio bi čašu piva. Ponekad bi, po navodima jedne kelnerice, dolazio u podne sa nekom Azijatkinjom na ručak, najčešće ipak sa Džekijem Maljom. U pola dva ujutro, pošto sam u toj pivnici popio pivo, dao sam kelneru novčanicu od pedeset francuskih franaka. Iz kase je uzeo novčanicu iste vrednosti i obe ih je pogledao na svetlosti sijalice, više puta je pogledao i mene u lice i na kraju mi je vratio kusur. Crnac koji je radio noćnu smenu u hotelu Rubens mi je otvorio vrata. Ključ sa brojem 59 koji je Žene često držao u svojim rukama sam sam uzeo sa klina. Pre nego što sam legao u krevet u kome je Žene često noćio, popio sam flašu vina sedeći za stolom, pola sata sam buljio u pepeljaru sa slikom Ajfelovog tornja i iznova sam se okretao ka njegovoj samrtničkoj postelji. Plašio sam se da legnem u njegov samrtnički krevet i odlagao sam to što je više moguće, dublje u noć i omamljivao se vinom. Na čaršavu sam primetio nekoliko rupa, a na plavom prekrivaču nekoliko fleka od krvi. Dugo vremena sam ostao budan i prevrtao sam se u previše mekanom krevetu – imao sam osećaj da ležim na Ženeovoj utrobi – tamovamo. *Mrtav sam, dakle. Ja sam mrtvac koji vidi svoj kostur u ogledalu, ili lik iz sna koji zna da on živi samo u najmračnijoj oblasti nekog bića čije mu ni lice nije poznato kad je budan.* Oko četiri sata ujutru, biće da sam zaspao, probudio me je glasan zveket ključeva. Uspravio sam se, gledao zbunjeno

i uplašeno ka vratima i pre nego što sam se osvestio, preplavila me je priča iz detinjstva, sada će doći da me pokupi! Evo ga, tu je! Gost hotela je glasno stavio ključ u bravu prekoputa i zalupio vrata. Sedeo sam uspravno u Žaneovom samrtničkom krevetu dok mi je srce žustro lupalo i nekoliko minuta sam buljio u vrata, dok ponovo nisam spustio glavu na jastuk.

Ujutru dok je svanjivalo i kada sam ponovo u dvorištu čuo lepršanje krila golubova koji su se zaletali na prečke, napustio sam samrtničku sobu. Dok sam se oblačio čuo sam usisivač španske sobarice koja je pevušila neku pesmu. Kiša je padala kada sam napustio hotel, stepenicama pariske podzemne železnice sjurio sam se u vagon i ugurao se među ljude. *Bilo mi je žao što litije lepih dečaka, nagih ili obučenih u kratke pantalone, ozbiljnih ili nasmejanih – jer, bilo je važno, da Žanovu smrt prate smeh i igre – nisu ispratile Žana od odra do njegovog groba. Svidelo bi mi se da gledam njihove butine, ruke i vratove, da zamišljam njihove baršunaste udove ispod pantalona od plave vune.*

Kasnije u nekom trenutku dok sam rovario po nekoj knjižari u Berlinu, otkrio sam, na moju veliku žalost i ogorčenje, u jednoj francuskoj biografiji Žana Ženea – stojeći ispred police sa knjigama i crveneći u licu poput raka – da očitno nisam prenoćio u njegovoj samrtničkoj postelji. Nekoliko dana pre njegove smrti kada je došao u Pariz i otišao u hotel Rubens da bi ponovo prenoćio u sobi broj 59, zauzeo ju je turista koji je došao u obilazak Ajfelovog tornja. Žene je izašao iz hotela Rubens, otišao nekoliko ulica dalje u Džekov hotel i u nekoj sobi je digao prekrivač sa svog samrtničkog kreveta. Ujutru je Džeki Malja, koji je prenoćio u istom hotelu, našao na podu Ženeov leš koji je ležao na leđima.

2. POGLAVLJE

Mlađahni ministranti koji njišu na vetru kadionice prekrivene zelenom patinom

Moj sveti anđele čuvaru,
pođi mesto mene u crkvu!
klekni na mome mestu i
prisustvuj onde liturgiji!

Kada do žrtvovanja dođe
Bezostatno me prinesi mome Bogu!
što imam i što jesam,
polažem kao žrtveni dar.

Kod svetog preobražaja
moli sarafimskim žarom
našeg spasitelja Isusa Hrista,
koji je uistinu prisutan!

Moli za one koji me ljube,
moli za one koji me žaloste!
I misli na moje pokojnike!
Isusova krv sve će ih počistiti.

Uživajući najveće dobro
donesi mi Isusovo telo i krv,
u duhu me sjedini sa njim!
Daj da mi telo bude čist njegov hram.

Moli da spas svim ljudima
bude posledica žrtve!
A kada se sveta liturgija završi,
donesi mi blagoslov kući.

„Ženeovo rođenje“, pisao je Žan-Pol Sartr predstavlja „nezgodu – jedan prezervativ je bio dovoljan i Ženea ne bi bilo.“ Žan Žene, koji je tek u 21. godini života dobio izvod iz matične knjige rođenih, rođen je 9. decembra 1910. u porodilištu Tarnije (Tarnier) u ulici D’Asas (Rue d’Assas) 89 u Parizu. Rodila ga je dvadesetdvogodišnja Kamij Gabrijela Žene što je posle sedam meseci i devet dana predala dete Kancelariji za napuštene u stationaru za korisnike socijalne zaštite i tako svog sina dala na staranje socijalnoj službi. Žan Žene je dobio lični broj 192102. Pol Roklor (Paul Roclore), direktor Kancelarije socijalne službe u Soliju (Saulieu), dao je pitomca Evgeniji Renjije (Eugénie Regnier) po završetku liturgije jedne nedelje ispred crkve u selu Alinji-u-Morvanu (Alligny-en-Morvan). Pomajka, spremna da prihvati pitomca, dobijala je od države mesečni dodatak. Čim bi pitomci napunili trinaest godina, oduzimali su ih od hranitelja i davali poslodavcu, uglavnom seljanima, da budu služinčad i pomoćnici. Selo Morvan je često dobijalo korisnike socijalne zaštite sa područja iz oblasti Sene. Pitomce bi u narodu zvali „Petits-Parisiens“, mali Parižani, i oni su činili otprilike četvrtinu učenika u seoskoj školi. Pol Roklor, koji je sedmomesečno dete doneo porodici Renjije, dao je Evgeniji Renjije zdravstvenu knjižicu i ispravu pitomca Žana Ženea. Ona je morala da ih čuva tokom njegovog boravka u njihovom domaćinstvu, a kada Žan Žene bude odlazio da ih vrati. Šarl Renjije (Charles Regnier) koji je pored ostalog nameštaja izrađivao i kovčege, u trenutku izbivanja rata i širenja epidemije španske groznice, imao je stolarsku radionicu u prizemlju kuće. Evgenija Renjije je u istoj kući vodila i malu prodavnicu duvana. Samo nekoliko nedelja po dolasku u Alinji-u-Morvanu Žan Žene je kršten u seoskoj crkvi. Kum je bio jedan desetogodišnji dečak, a kuma dvanaestogodišnja devojčica, takođe korisnica socijalne zaštite i stanarka u kući Renjijeovih. U knjizi koju sam kao dete dobio za prvo pričešće, u poglavlju pod naslovom „Kome pripada tvoje srce?“ stoji: „Prilikom svetog krštenja dobili ste vaše ime. Neko od vas se zove Jozef, a neko Marija, druga deca se zovu Johan ili Franc, Tereza ili Ana. I ima još puno drugih krštenih imena. Odakle potiču? Gore na nebu kod dragog Boga stanuju anđeli i dragi sveci. Dragi sveci su nekada bili na zemlji kao što

smo to mi sada. Vodili su vrlo pobožan život i tako postali Božiji prijatelji. Posle smrti ih je dragi Bog uzeo k sebi na nebo. Kada se dete rodi, daje mu se ime nekog od svetaca. To je lep običaj. Svaki put kada dete oslove imenom, ono bi trebalo da pomisli: i ja moram jednom da postanem svetac.“

Ne zna se ko je Ženeov otac. Njegova majka Kamij Gabrijela Žene (Camille Gabrielle Genet) je umrla od španske groznice kada je imala trideset godina. Moja majka je govorila da je moja prababa oduzela sebi život, u strahu da će njena trudna ćerka – poput nekih iz okolnih sela – oboleti od španske groznice i umreti. Pamti se kako ju je njen muž, moj praded, seljak, trgovac stokom, koji tada nije bio kod kuće, našao obešenu na tavanu njihove seoske kuće. Prišao je udavljenom lešu i na koruškom dijalektu povikao: „Oba Muata! Oba Muata!“¹ O ovom događaju je moja baba dugo ćutala i plačući ga ispričala tek tokom Drugog svetskog rata, navodno u trenutku kada je saznala da joj je treći sin poginuo u ratu. Kako je Žene među svojim školskim drugovima najbolje čitao i govorio latinski, imenovan je za „prvog ministranta“. Jednom ga je, na njenu radost, njegova katolička pomajka Evgenija Renjije koja ga je veoma volela, iznenadila dok je u svojoj sobi držao liturgiju ispred oltara koji je sam napravio. „O Isuse, moj dragi Isuse, hajde dođi! Pri tom poviku je ka mesti na kome je klečalo pobožno dete iz tabernakula izletela sveta hostija i ostala da lebdi nad njegovom glavom. Istovremeno je divan miris, koji su svi prisutni osetili, ispunio dom božji. Niko se nije usudio da progovori, svi su bili duboko dirnuti. Pošto se sveštenik ponovo sabrao, prišao je sa divljenjem svetoj hostiji, stavio je na zlatnu patenu i dao je pobožnom Kristofu.“

Sa Mari-Lujzom Rober (Marie-Louise Robert), devojčicom sa kojom se igrao i koja je sa svojim roditeljima stanovala na prvom spratu u kući porodice Renjije, Žan koga su zvali i Žanče (Jeannot) krstio je lutke, mačke, pse i posmatrao stolara Šarla Renjijea kako je pravi kovčege i nameštaj. Kada bi našli mrtvu pticu, stavili bi je u kutiju, sahranili je i stavili krst na zemljani brežuljak. Svuda su, pričala je Mari-Lujza Rober, stajali mali krstovi koje niko nije smeo da pipne. Pošto je sveštenik često

¹ „Ali, majko! Ali, majko!“ – *Prim. prev.*

obecavao i zaboravljao malu nagradu za ministrante, Žan Žene je organizovao štrajk ministranata. Kada bi tokom litije povodom praznika tela i krvi Hristove bio napravljen oltar ispred kuće njegovih hranitelja, Žanče i Mari-Lujza bi ukrašavali balkon cvećem.

Neko kuca na vrata mog srca
Tako tiho i nežno:
Dođi nevestice, priđi mi,
Tvoje slavlje počinje!

Moja vratanca poskakuju
Uz slatku, veselu zvonjavu
Đurđevci se njišu na vetru
I slavuji pevaju.

Moj Isus stoji na jutarnjem suncu
Sa rosom na loknama mu;
Osmehuje mi se.
I onda zvone sva zvona.

Hvata me blago za ruku:
Dođi dete na moju gozbu,
Tvoje je oko bistro kao tvoja odora,
Uđi u moju salu!

Privlači me kraj sebe
I privoli me da kleknem –
Blaženi miris ljiljana
Širi se salom.

Kada na utrini opazim cveće žutilovke² – naročito u rani suton, na povratku iz obilaska ruševina Tifoža (Tiffauges) gde je nekada živeo Žil de Re – osetim neku duboku naklonost prema tom cveću. Zagledam ga pažljivo i nežno. Reklo bi se da čitava priroda budi nemir u meni. Sam na svetu bez igde ikoga, možda sam kralj ili vila tog cveća. Dok tako prolazim, ono mu ukazuje počast, kla-

² Žutilovka se na francuskom kaže „genêt“. – Prim. prev.

nja mi se bez naklona, ali me prepoznaje. Zna da sam njegov živi, hitri, nestalni predstavnik, vetropir kojeg mesto ne drži. To cveće je moje prirodne znamenje, zahvaljujući njemu moji koreni su u Francuskoj, zemlji hranjenoj prahom kostiju dece, mladića koje je Žil de Re silovao, nabijao na kolac i klaio. „Ova pusta zloba“, pisao je Žorž Bataj, „ne protivreči hrišćanstvu koje je uvek spremno da oprostí krivicu pa sve i da je dvostruko zastrašujuća, sve i da je reč o ličnoj krivici jednog Žila de Rea. Možda hrišćanstvo čak i podstiče na greh, na odvratnost, jer mu je to u određenom smislu potrebno kako bi moglo da prašta. Tako se, makar ja mislim, moraju razumeti i reći Svetog Avgustina: „Felix culpa“ – sretna krivica – koja svu svoju važnost ima u neokajanom prestupu. Hrišćanstvo jeste istovremeno i taj vidljivi stepen ludila koji u sebi krije ljudskost, a samo hrišćanstvo daje mogućnost da se to podnese.“

Žil de Re (Gilles de Rais), „saputnik“ Jovanke Orleanke, beše plemić koji je živeo od 1404. do 1440. godine i oteo, silovao, ubio i spalio najmanje 140 dece, pre svega dečaka od osme do petnaeste godine života. „U znak sećanja na nevinu decu Vitlejema, za dobrobit i spas svoje duše...“ sagradio je 1435. veličanstvenu crkvu u Maškulu (Machecoul) gde se, pored Šantosea (Chantocé) i Tifoža, nalazila jedna od njegovih glavnih rezidencija. Na svoja putovanja vodio je i šest muškaraca koji su nosili orgulje. Većina ubijenih dečaka i devojčica bili su sirotinja koja je prosilala. Morali su pre svega da budu lepi. Roditelji i komšije nestale i ubijene dece govorili su o dečaku koji je „bio jedan od najlepših u celoj zemlji“. „Imao je plavu kosu/ lice pravilnog oblika/ zelene oči/ poput sokola posle mitarenja/ sveža usta/ poput letnje ruže/ kožu belu poput snega/ i ljupko lice.“ Saradnici Žila de Rea su hvatali decu čijom je krvlju, kako se pripoveda, on ručno napisao knjigu, decu koja su čuvala stoku, nalazila se na putu ka školi ili ostajala sama kod kuće, među njima i jednog osmogodišnjeg dečaka koji je čuvao seoske guske i guščiće i godinu i po dana ih uspešno branio od mišara, šumskih sova, od svraka i vrana, a on je silovao, ubijao, rasparčavao i spaljivao četrnaestogodišnje dečake koje je zapošljavao kao lične sluge i kućnu posluđu u svom dvorcu.

Tokom procesa je pokajnik, Žil de Re pozivajući u pomoć

svece – svetog Jakova! i svetog Mihaila! – opisivao svoje okrutnosti s užitkom i u takve detalje, da je episkop iz Nanta prikrio prikaz Hristovog raspeća u sudnici: „Priznao je da je ubio puno dece ili da je dopustio da se ubiju, da se sa njima prepuštao bezbožnim porocima sodomije i priznao je da je na najgrešnji način izlivao svoje seme po njihovim stomacima pre ili posle smrti, ili tokom umiranja; istu decu je nekada sam mučio, a nekada su je mučili njegovi saradnici mučili na različite načine: čas bi bodežima ili noževima razdvajali glavu od trupa, čas bi ih udarali batinama ili drugim tupim predmetima svom snagom po glavi, čas bi ih u njegovoj sobi kačili konopcima za šipku ili kuku i davili ih, i dok bi ležala mrtva počinio bi već opisani greh ili sodomiju nad njima. A kada bi deca bila mrtva, ljubio bi ih, a najlepše glave i delove tela bi pokazivao okolo i na najjeziviji način bi davao da im se utrobe otvore i uživao u pogledu na njihove organe; vrlo često bi i seo na stomak dece koja su umirala i uz smeh gledajući kako umiru.“

Žil de Re je bio osuđen na smrt vešanjem. Potom je njegov leš trebalo da bude spaljen. Dame i gospođice koje su bile u srodstvu sa Žil de Reom ili ga poznavale i uživale privilegiju da leš masovnog ubice dece operu i polože ga na odar između vešanja i spaljivanja, morale su da budu plemićkog porekla. Pre nego što mu je vatra spalila telo i utrobu, njegov leš je – po njegovoj pobožnoj želji – izvučen iz plamena, stavljen u kovčeg i sahranjen u karmelićanskoj crkvi manastira Bogorodice od Karma (Notre-Dame-des-Carmes). *Hrist stiže sa svojim spravama. Nikada nisam shvatio zašto je dopustio da ga privežu za krst konopcima koje je doneo u svom koferu. Da li su konopci osveštani?*

Jednom je pitomac Žan Žene video Bertu Renjije, svoju drugu pomajku, ćerku Evgenije Renjije – Evgenija Renjije je umrla kada je Žanče imao 12 godina – kako na seoskom groblju sa nekog nepoznatog, svežeg groba čupa struk nevena i sadi ga na grob njene ćerke koja je umrla kao dete. Kada je Žanče krao male svote novca iz kase duvandžinice u kući svojih hranitelja i olovke i sveske iz skladišta u školi i delio ih školskim drugovima, jednom od njih je rekao: „Ovde u Morvanu mnogi ljudi doživljavaju decu koja su korisnici socijalne zaštite poput sluga i primoravaju ih da rade. Čovek ih mora potkradati, gde god je mo-

guće. Mene, u svakom slučaju, neće nikada naterati da radim.“

Tri meseca nakon smrti njegove pomajke Evgenije Renjije, koja se nadala da će Žanče postati sveštenik, dvanaestogodišnjak se prvi put pričestio u crkvi Alinji-u-Morvanu. Tokom službe koju je vršio seoski sveštenik dali su mu sliku sveca na kojoj Isus iz Nazareta daje večeru apostolu koji kleči. U knjizi *Isuse, Isuse, dođi k meni* koju sam kao dete dobio za prvu pričest, piše: „Na jednom listu sedeo je crvić i podigao je glavu da bi ga anđeo video. Činiš li ti išta za Božijeg Sina, dragi moj crviću? – dobroćudno ga je pitao anđeo. Crvić je odgovorio: Ja sam svileni crv i pletem fine, sjajne niti od kojih se pravi svila. Svilom se oblaže tabernakl i od svile se prave lepe odore za svetu službu.“

Kada je Žanče imao nekih devet godina, rekao je svojoj krštenoj kumi Lusi Virc (Lucie Wirtz): „Stvar koju nikada neću razumeti jeste – zašto me je moja majka ostavila?“

Ne rekavši ni reč, Žanče je jednom prošao pored svog školskog druga, ministranta Žana Putoa (Jean Pouteaux) i rukom ga udario u lice, jer je Puto rekao drugim pitomcima iz zavoda da se hranitelji ne smeju potkradati. Na to ga je Puto, koji je bio stariji i jači od Ženea, ošamario tako da su se mogli videti otisci prstiju na Žančevom licu. Kada su Žančeta pitali šta se desilo, nikoga nije optužio i jednostavno je rekao – ništa! Luj Kulafroa³, Ženeov drugar iz razreda i štićenik zavoda, jedan od glavnih likova u Ženeovom prvom romanu *Bogorodica od cveća*, pričao je da štićenike zavoda, prepoznatljive po svojoj odeći i drvenim klompama koje su morali da nose nedeljom i radnim danima, nikada nisu nazivali „Petits-Parisiens“, dakle malim Parižanima, nego, „Culs-de-Paris“, pariskim seronjama. Čak su i među ministrantima postojale dve kategorije, od kojih su prvu činili pravi porodični sinovi što su služili na venčanjima i sahranama videlih ljudi, dok su u drugu kategoriju spadali „Culs-de-Paris“, te stajali kod crkvenog oltara tokom službi za siromašne i, osim od sveštenika, ni od koga nisu dobijali nagradu. Luj Kulafroa je kao i Žene rođen u klinici Tarnije u ulici d'Asas, a sa tri godine su ga smestili u jednu siromašnu, kako ju je on nazvao, okrutnu seljačku porodicu u Bazolu (Bazolle), naselju udaljenom od Ali-

³ Louis Cullaffroy. Franc. *cul*, je stražnjica; srpski prevod *Bogorodice od cveća* daje prevod ovog prezimena kao Buljolad. – *Prim. prev.*

njija kilometar i po. Ujutru bi dobio samo činiju mleka, pošto je pre toga već radio sat vremena. Nije smeo da jede za porodičnim stolom. Jeo je odvojeno, čučeci sam pored peći. Kada je seljak uveče pio, dobijao bi strašne napade ljutnje i besa i tada bi izbacivao štíćenika napolje, usred noći, nekada i po zimi, tako da je Kulafroa morao često da spava u štali ili u ostavi.

Jer ne verujte, gospodo moja, moje dame, moje cenjene gospođice, ne verujte kako je dovoljno da se kriminalnom detetu da biste time dobili pravo na naklonost i zahvalnost posvetite strpljivo i dobroćudno, sa razumevanjem i zainteresovanošću. Vi sami biste morali biti dete, Vi biste morali biti prestupnici i to svetkovati divnim životom, da svetkujete odvažnost čina da raskinete sa svećmoćima sveta. Pošto se ljudi dele – od kako smo to hteli i odvažili se na tu podelu – na one koji nisu krivi (ne kažem nevine), na one koji nisu krivi, u koje Vi spadate i one krive gde spadamo mi, morate znati da Vas život drži s ove strane ograde, odakle nam, mi-slite Vi, bezbedno i za spokoj Vaše duše možete pružiti ruku spasa.

Pitomac zavoda, Žan Žene je bio najbolji učenik u naselju Alinji-u-Morvanu i dobio je „Certificat d'Études Primaires“. Četrnaestogodišnjak je 17. Oktobra 1924. zauvek napustio selo svog detinjstva da bi u Montevrenu (Montévrain) u školi D'Alamber (École d'Alembert), obrazovnom centru sistema socijalne zaštite, dobio mesto šegrta u štampariji. U domu ovog centra je bio i smešten. U to doba, prema rečima direktora škole, Žene je imao predugu kosu koja se mogla vezati u čvor. Već dve nedelje po dolasku u obrazovni centar, primetili su da je Žene nestao. Uхваćen je u zgradi železničke stanice u Nici i ponovo vraćen u popravni dom koji ga je smestio u kuću Renea de Bikseja (René de Buxeuil), slepog kompozitora, gde je ostao osam meseci. „Ja ću prati posuđe. Vi čuvajte Vaše ruke. Odsvirajte mi radije nešto na klaviru!“ rekao je jednom Žanče gospođi Biksej. Nakon boravka u bolnici Žene se odvažio na novi pokušaj bekstva, ali je bio uхваćen u Marseju i vraćen svojim zvaničnim staraocima. Kako je ponovo pobegao i pred sam polazak voza za Bordo bio uхваćen bez karte u kolima treće klase, isporučen je u zatvor za maloletna lica „Petit Roket“ (La Petite Roquette). Pred sudom za maloletnike je osim za skitničarenje i kršenje zakona

o železnicama okrivljen i za izigravanje poverenja, jer je ukrao i potrošio 180 franaka koje mu je poverio slepi kompozitor Rene de Biksej. Pred sudom je vrlo verovatno prvi put saznao ime svoje majke, Kamij, da se ne zna ko mu je otac i da je rođen u šestom okrugu Pariza. Po izlasku iz zatvora za maloletnike Petit Rokat, brigu o njemu je ponovo preuzeo sistem socijalne zaštite. *Stigao sam u zatvor u Petit Rokat, i bio sam vezan za čuvara koji me je sprovodio. Nisam se još bio povratio od užasa koji sam osetio kad sam uhapšen, kao da sam odjednom postao junak nekog filma, kao da sam uvučen u dramu kojoj se ne zna zastrašujući nastavak, zato što može ići sve dotle da se traka pokida ili zapali, od čega bih nestao u mraku ili u vatri, mrtav pre sopstvene smrti.* Žene još nije bio svrstan u „zle pitomce“, nego u „pitomce teške za odgoj“. Posle je Žanče smešten na jedno seosko imanje, odakle je opet pobjegao i završio u kaznenom domu Mo (Meaux) i opet je bio izveden pred sud za maloletnike zbog skitničarenja i kršenja zakona o železnicama, ali je oslobođen optužbi, jer je, kako je rečeno „postupao bez razumevanja“, ali je petnaestogodišnjak upućen u popravni dom u Metreju (Mettray). Na zvaničnom otvaranju popravnog doma u Metreju, godine 1840, na žalost domaćina ceremonije, nije bio prisutan nijedan od njegovih budućih stanovnika, jer je prvi konvoj od osam mladih kažnjenika stigao dan nakon otvaranja.

Dana vadeset sedmog marta 1887. Ubrzo po puštanju iz zatvora, Oskar Vajld je pisao listu *Daily Chronicle*: „Poštovani gospodine, iz redova Vašeg lista saznajem, sa velikim žaljenjem, da je zatvorska uprava u Redingu otpustila čuvara Martina, zato što je gladnom detetu dao nekoliko biskvita. I sam sam video to troje dece u ponedeljak, pre mog izlaska. Tek osuđena, stajala su jedno iza drugoga u kažnjeničkoj odeći u glavnoj hali, sa čaršavima pod rukom i čekala da budu odvedena u ćelije. Slučajno sam prolazio jednim od hodnika na putu ka sobi za posete gde je trebalo da se sretmem sa jednim prijateljem. Bila su tako mala, najmlađe dete – kome je čuvar dao biskvite – majušni dečacić, za koga očigledno nisu mogli da pronađu dovoljno malo odelo. Naravno da sam za dve godine mog boravka u zatvoru video puno dece... Ne moram da kažem koliko mi je teško padao pogled te dece u Redingu, jer sam znao, kakav ih tretman čeka.

U okrutnosti koje se danonoćno sprovode na deci u engleskim zatvorima, ne bi poverovao niko ko ih nije video svojim očima i ko ne poznaje brutalnost sistema... U subotu, pretposlednje nedelje, oko jedan sat, prao sam limeno posuđe iz kog sam ručao svoj ćeliji. Iznenada sam poskočio, jer je zatvorsku tišinu prekinuo strašan i potresan vrisak, tačnije urlanje i prvo sam pomislio da je neka životinja – bik ili krava – nevešto zaklana napolju pred zidinama. Ubrzo mi je bilo jasno da urlanje dolazi iz zatvorskog podruma i znao sam da bičuju nekog nesrećnika.“ *Ali budite oprezni, u slučaju da neki od finih ljudi koji me slušaju nisu isključili dugme na svom radio aparatu, trebalo bi da znaju da moraju do kraja da preuzmu na sebe sramotu i bruku ako imaju lepe duše. Trebalo bi da se zakunu da će do kraja ostati svinjčuge. Biće užasni ne bi li podgrejali svaku strahotu u čijem se odsjaju vide deca. Ko god pokuša da milošću i olakšicama ublaži ili uguši pobunu, uskraćuje sebi svaku mogućnost izlječenja. Niko ne može da opravda prestup, jer bi to značilo da je pre toga i sam bio kriv i osuđen.*

Biblioteka **POLYPHONIA**

Hans Joakim Šedlih
Podari mu govor

Gi Helminger
Novi Brazil

Harald Vetman
Budan

Moris Blanšo
Toma Mračni

Žan Bak
Amater

Ada Djerup
Tačka najmanjega otpora

Gi Helminger
Sutra je več bilo

Andre Žid
Koridon

Loran Seksik
Slučaj Eduard Ajnštajn

Žak Kokto
Bela knjiga

Pol Saks
Metro linija 5

Mirto Azina Hronidi
Ekspirement

Mišel Tramble
Srce na dlanu

Žan Filip Tusen
Istina o Mariji

Le Korbizje
Putovanje na istok

Jozef Vinkler
Zapisi pitomca Žana Ženea

U NAJAVI

Hugo Lečer
**Da li je moje vreme
bilo moje vreme**

Dženet Frejm
Anđeo na mom stolu

Gerbrand Baker
Gore je tiho

Kim Leine
Proroci fjorda večnosti

Jozef Vinkler | *Zapisi pitomca Žana Ženea* | Prevod sa nemačkog: Paola Petrić
| Izdavač: Karpos | Za izdavača: Dubravka Prokić | Korektura: D. Aničić | Mo-
tiv na koricama: Alberto Đakometi, *Portret Žana Ženea* | Prelom: D. Aničić
| Štampa: Binder, Beograd | Tiraž: 800 | Loznica, 2016 | www.karposbooks.rs

CIP - Каталогизacija y публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.133.1:929 Жене Ж.

821.112.2(436)-94

ВИНКЛЕР, Јозеф, 1953-

Zapisi pitomca Žana Ženea / Jozef Vinkler ;

prevod sa nemačkog Paola Petrić. - Loznica: Karpos, 2016

(Beograd: Zuhra). - 91 str. ; 21 cm. -

(Biblioteka Polyphonia)

Prevod dela: *Das Zöglingsheft des Jean Genet* / Jozef Winkler.

- Tiraž 800. - Bibliografija: str. 89-90.

ISBN 978-86-6435-042-6

a) Жене, Жан (1910-1086) - У успоменама

COBISS.SR-ID 227634188